

ljali lastne zbirke svojih poezij in jih imenovali „Cancioneiros“. Škoda, da niso pazili na to, da bi se bile ohranile take zbirke. Odličen portugalski pisatelj XVI. stoletja Duarte Nunes de Leao je sam imenoval nekatere kraje, kjer je videl take zbirke; tudi pisatelj Marques de Santillana je opisal na drobno pesniško zbirko kralja Diniza. V mlajših letih, pravi, jo je videl pri svoji babici, pozneje pa mu nikdar več ni prišla pred oči. Opozarjali so inorodni pisatelji Portugize, naj se pobrinejo za to, da pridejo na sled temu najstarejšemu spomeniku portugalskega slovstva, pa več nego 300 let se niso ganili. Špancelem se pripisuje poseben čut za zgodovino, pa za zgodovino svojega slovstva so se izredno malo brigali, kar bo pisatelj teh vrstic opisal na drugem mestu.

Bivši uradnik dunajske dvorne knjižnice, Ferdinand Wolf, ki je napisal znamenito knjigo: „Studien zur Geschichte der spanischen und portugiesischen Litteratur, Berlin 1859, je 1843. v „Hallische Allgem. Lit. Zeitung“ naznanjal in ocenjeval Bellermannovo knjigo: Die alten Liederbücher der Portugiesen i. t. d. Takrat je bil Jernej Kopitar, predstojnik Wolf, v Rimu. Wolf je naprosil svojega predstojnika, naj v vatikanski knjižnici zasleduje Dinizovo pesniško zbirko „Cancioneiro“. Rad je uslišal naš rojak prošnjo, pa vsi trudi so bili zastonj. Kopitar pa misli ni pustil iz vida, nego je obvestil o tem portugalskega frančiškana P. Rozette-ja. Ta se je obrnil na portugalskega poslanca na rimskem dvoru, Visconde de Carreira, in temu gospodu so bili bolj na uslugo. Našlo se je delo in sicer pod št. Codex 4803. Rokopis je obsegal 190 listov. Izdali so pa le samo kraljeve pesmi z naslovom: Cancioneiro D' El Rei D. Diniz, pela primeira vez impresso sobre o manuscrito da Vaticana, com algumas notas illustrativas, e una prefacao historico-litteraria pelo Dr. Caetano Lopes de Moura. Pariz, em cusa de I. P. Aillaud, 1847.

V tej knjigi so natisnjene samo kraljeve pesmi, dočim obsega ves „Cancioneiro“ še pesmi 129 drugih pesnikov.

Svojstvo portugalskega pesništva obstoji v tem, da je umetna rastlina na podlagi proizvodov provenzalskih „trubadurjev“, v tem ko je španska poezija vznikla iz narodnega počela. Portugalska je odvisna od zunanjega vpliva, rada posnema in se približuje skoraj mehkužnosti; zato v svojih najboljših dobah nima izrazitih ličnosti: najodličnejša pesnika Gil Vicente in Camoens sta bila brez posebnega vpliva.

V takih dvorskih pesmaricah se je osredotočila skoraj vsa lirska poezija. Poznejši pisatelj Garcia de Resende je pozneje sestavil „Cancioneiro geral“, katero zbirko je izdal Nemec Herman de Compas 1516. leta v Lisaboni; ponatisnil jo je zopet Nemec dr. Kausler v treh zvezkih 1846, 1848 in 1852 v zbor-

niku „Bibliothek des literarischen Vereines in Stuttgart“.

Z rastočim vplivom italijanskega pesništva je v portugalskem slovstvu nastala nova doba.

Dr. K. Glaser.

Zajčev načrt za Vegov spomenik.

Za Vegov spomenik je izdelal kipar g. Zajc model, ki ga vidimo že v slikah. — K temu načrtu za Vegov spomenik bi pripomnili sledeče: Vega sam je modeliran jako izvrstno. kolikor moremo spoznati iz slike. Podnožje je za vojaka jako značilno, in tudi učeniški izraz je jasno upodobljen na licu premišljujočega častnika, ki sedi na prevrnjeni utrdbi. Vidimo ga nekako v takem položaju, kakršen je bil takrat, ko so ga v utrdbah pri Belgradu našli sredi gromenja topov zamišljenega v znanstvene račune. A tisti dve postavi, od katerih naj ena pomeni bojnega boga Marta, druga pa Vedo, se nam ne zdita tako posrečeni. Prvič se ne podasta nikakor v celoto. Zlasti pri pogledu od spredaj, kakor vidimo spomenik v Kaučičevi knjigi, stran 38., takoj čutimo, da sta odveč. Pri pogledu od Vegove desne strani že celo nič ne pomenita, in edino le od leve se dá doseči nekoliko harmoničen prizor. Tudi osebi sami nista kaj posebno srečno izraženi. Zlasti „Veda“ je ponesrečena. Že to, da je „Veda“ popolnoma naga, ne odgovarja niti klasičnemu naziranju, katero je svojo Minervo ali Palado slikalo v veličastni, resni, v dolge gube nabrani obleki, niti posebnemu značaju tega spomenika. Ta ženska podoba, ki naj predstavlja „Vedo“, se zvija tako čudno, da ne bo nihče v njej slutil simbola znanosti, ker naredi vtisk naivne radovednosti ali dušne revščine. Čitali smo nekje, da se „nalahko klanja k učenjaku, kakor ki mu šepetala novo matematično idejo“, a tega ne bo pač noben gledavec prisodil ubogi revici. Boljši je Mart, vendar se tudi ta v svoji popolni nagoti slabo prezentira poleg Vegove zapete uniforme in visokih njegovih škornjev. S simboličnimi osebami pri spomenikih je težavna stvar, in mi bi posebno pri spomeniku junaka in učenjaka želeli, da se položi več poudarka na njegovo osebo samo, kakor pa na nestalne stvore umetniške fantazije.

Dr. E. L.

„Aljažev dom“ v Vratih.

Slovenski planinarji so si pridobili že mnogo zaslug za našo deželo. Oni odkrivajo svetu krasoto slovenske domovine in tudi skrb, da postajajo romantični gorski kraji pripravi za bivanje letovičarjev. Koliko dohodkov ima Švica od tega, ker je znala svetu odpreti divne alpske pokrajine in privabiti vanje k oddihu na živcih utrujeno mestno prebivalstvo! G. Aljaž je dober in skrben župnik svojemu visokemu faranu Triglavu. Na vrh mu je postavil „Aljažev

stolp“, v divnih Vratih pod Triglavom pa stoji zdaj „Aljažev dom“, ki vabi letovičarje, da tu uživajo balzamični planinski zrak, obkroženi od veličastne gorske panorame, kateri je težko podobne najti na svetu.

in g. Pavlin, fotograf na Jesenicah, je posnel njih sliko, katero tudi mi priobčujemo, da se ohrani spomin temu dnevu. V sredi stoji župnik g. Aljaž, ob levi mu je slavnostni govornik g. prof. Orožen.

JAPONSKI OBED.

Dné 9. avgusta t. l. je bil odprt „Aljažev dom“. Okoli 500 hribolazcev je prišlo ta dan prvič počastiti njegovo gostoljubno streho. Zjutraj je bila sv. maša, opoldne banket. Letovičarji so se postavili v vrsto,

G. Aljaž je že pred tremi leti predlagal, da napravimo za 60.000 K internacionalen zidan „Hotel Vrata“, kakršne imajo Tirolci in Švicarji. Že je napravil načrte, naredil vodovod 580 m dolg ter po-

sekal les za streho in stropnike; ta les so sedaj porabili za stene novega doma, ki bo za sedaj kot restavracija morebiti zadostoval našim skromnim zahtevam.

čisti Bistrici, katera izvira pod Triglavom. Na desni vidiš slavni Peričnik, nate pa gledajo vrhovi gorā: Planina, Vrtaški vrh (1899 *m*), Slemen (2050 *m*).

JAPONCI NASKAKUJEJO RUSKE UTRDIBE OB REKI JALU.

Če hočeš vedeti, kaj so Vrata, poglej jih pri lepem vremenu, pri solnčnem izhodu ali zahodu! To je res nebeška lepota in krasota! Jako zanimiva je že pot iz Mojstrane v Vrata (2½ ure), ki vodi ob kristalno-

Možiceljni (to so špičaste skale na robu, kakor bi ljudje gori stali), prelepa Kokova špica (2425 *m*) in Dovški križ (2497 *m*), na katerega se lahko pride; pastirji pasejo pod njim ovce, in cele trope

divjih koz se izprehajajo po njem. Od Dovškega križa se loči pravokotno stranski greben proti Kranjski gori. To so Mertuljek, Špik, ki se vidi z železnice, 2471 m visok, in Verdonove špice (2350 m). Pa pustimo te velikane! Od Dovškega križa do Suhlega plazu se vidi ob desni cela vrsta grebenov in in špic, katerim skupno pravimo Škrnatarica. Potem še le pride Suhi plaz (2643 m), kateremu pravijo v Kranjski gori tudi Škrlatica, kakor ga imenuje spec. zemljevid. Tu je gnezdo in zalega divjih koz. G. Aljaž nam piše, da je doslej bilo le 8 turistov na Suhem plazu, ki je strm, nevaren in se vidi iz cele Gorenjske kakor močen stolp, pa dovška občina radi lova brani hoditi nanj. — Dalje vidiš Rogico (2584 m) — ljudje pravijo: „na Rogicah“ —, zraven so pa veliki kotli in kamnate planjave „Na podeh“. — Še dalje vidiš „Trentarski križ“ (2435 m), na njem si bo ob jezeru, ki je pravo „Morsko oko“, postavilo prihodnje leto „Slov. plan. društvo“ svojo koočo. — Ravno za Aljaževim domom je Stenar (2506 m), zadaj pa Pihavec (2418 m). Pot gre dalje čez Luknjo (1719 m) v divje-romantično Trento na Goriško in v Soško dolino.

Soglasno trdijo vsi, da ni takega prizora, kakor če stojiš pred Aljaževim domom in imaš pred seboj mogočni Triglav (2863 m), eno impozantno široko steno, navpično se vzdigajočo čez 1800 m. Bolj na levo so: Begunjski vrh (2459 m) in Cmir (2391 m) s tremi vrhovi. Čez Cmir in Begunjski vrh so napravili lani novo stezo — „Tominškovo pot“ iz Vrat na Triglav.

Nazaj grede se vidijo od „Turkove koče“ zadaj: Urbanova špica in Mlinarica, zadaj vrh Rujavine (2534 m); na desnem bregu Bistrice pa se razprostira na dve uri daleč, že obrašena, strma Črna gora do Mojstrane „Z Bogom, Triglav! Z Bogom Cmir!“ kličejo turisti, ko zapuščajo Vrata. Na naši sliki se vidita za „Aljaževim domom“ Stenar in Rogica.

Josip Zorić.

Dne 9. avgusta zjutraj je umrl zaslužni narodni borilec, vrl duhovnik, rodoljub in pisatelj hrvaški Josip Zorić, župnik v Dugem selu kraj Zagreba. — Rojen je bil 20. okt. 1837 kot sin kmečkih starišev. Šole je dovršil v Zagrebu, kjer je bil kot mladenič priča ilirskega oduševljenja burnega leta 1848. Kot mlad klerik se je marljivo pripravljal v zagrebškem semenišču za svoje duhovno zvanje, da bi mogel svojemu tlačnemu narodu pomagati do boljše bodočnosti. Kot mlad duhovnik se je zanimal za vsak napredek ne samo hrvaškega, nego tudi ostalih slovanskih narodov. Izpočetka je bil veroučitelj na varaždinski gimnaziji, kjer je deloval zelo vplivno na tamošnjo mladež, česar se še dandanes prav radi spominjajo njegovi bivši učenci. Potem je postal

župnik pri Sv. Martinu v Prozorju, kjer je župnikoval skoraj 30 let do svoje smrti. Pred dvema letoma se je preseelil v Dugo selo, kjer je sezidal novo župno cerkev.

Pokojni Zorić pa je bil zares pravi domoljub, ki je vedno delil z narodom žalost in veselje. Bil je oduševljen privrženec škofa Strossmayerja ter se boril pod njegovim geslom „Vse za vero in domovino“. Zato je že v svojih mlajših letih stopil v vrsto narodnih bojnikov. Bil je član tedanje neodvisne narodne stranke ter trikrat voljen za poslanca v hrvaški sabor v svojem kotaru. V saboru je bil umen in spreten zagovornik narodnih pravic. Trpel je mnogo za svoje značajno domoljubje.

Pokojni Zorić je bil pa tudi umen in plemenit pisatelj. Pisal je mnogo za ljudstvo. Posebno je negoval ljudski časopis „Priatelj naroda“, kateremu je bil tudi urednik do težke svoje bolezni. Razen praktičnih in gospodarskih člankov pa je napisal Zorić celo vrsto večjih in manjših pripovedi in romanov. „Društvo sv. Jeronima“ je izdalo te njegove večje pripovedi: „Grof Borovečki“, velika pripoved, v kateri opisuje sliko hrvaškega kmeta za časa tlake. 2. Pripoved „Jagica i Mijo“ odkriva slabe navade hrvaškega naroda. 3. V „Segregaciji u Jurjevici“ popisuje krivice, ki jih trpi hrvaški kmet radi neurejenih urbarskih odnošajev, ter brani kmečke pravice. 4. Iz kmečkega življenja je pripoved „Ruža“, pisana popolnoma v idealistični smeri. — Ljudstvo prav rado prebira te Zorićeve knjige, ker so pisane v pravem narodnem duhu.

Večje romane je napisal Zorić tri. Prvi je izšel l. 1895. pod naslovom „Žrtva materina“. V tem romanu so opisane novejšje borbe na Hrvaškem do banovanja Mažuraničevega. Pripoved je pisana v rodoljubnem in pravem krščanskem duhu: Vera ni in ne more biti na potu rodoljubju in pravo rodoljubje ne more in ne sme priti v protivnost z vero. Drugi roman „Pavao Pavlović“ je izšel l. 1897. Tukaj opisuje v verni sliki mukotrpno borbo ilirstva. Lepo so opisani dogodki iz l. 1845. na Markovem trgu, delovanje bana Jelačića l. 1848 itd. V tretjem romanu „Borba i pobjeda“, ki je izšel l. 1899., je opisal Zorić prav živahno boj življenja, boj kreposti z grehom, svetlobe s tmino. V tem boju mu je orožje krščanstvo in njegov nauk. Zorić je bil idealist in je idealiziral značaje v svojih pripovedih. Svoje nazore je izrekel sam tako: „Vidim, da moji značaji ne odgovarjajo sedanjim razmeram, vem, da mnogim ne bodo všeč, ali jaz bi želel novega naraščaja, ki bi se obrnil s pota krutega realizma na pot zdravega etičnega razumevanja svoje naloge v rodbinskem, družabnem in političnem življenju. Današnji realizem, izvirajoč iz krutega materializma, ki je prodril v lepo knjigo, je malo koristil, a je narodno mnogo škodil; saj se mu imajo zahvaliti za svoj postanek večinoma vse one žalostne prikazni, ki jih